

Клюшнікова Олена Валентинівна,

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-6827-955X>,

молодша наукова співробітниця,

відділ наукового формування національних реферативних ресурсів,

Інститут інформаційних технологій,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,

Київ, Україна

e-mail: klushnikova@nbuv.gov.ua

Роль РБД «Україніка наукова» в забезпеченні цифрової наукової комунікації вітчизняних вчених

Висвітлено тенденції розвитку реферативної бази даних «Україніка наукова». Обґрунтовано її важливу роль у науковій комунікації між українськими дослідниками. Досліджено перспективні напрями розвитку загальнонаціональних реферативних ресурсів в умовах цифрових трансформацій суспільства.

Ключові слова: бібліотечні інформаційні ресурси, реферативна база даних «Україніка наукова», цифрова наукова комунікація.

У наш час стрімкого розвитку інформаційного суспільства цифрова наукова комунікація є одним із головних чинників розвитку науки, що забезпечує оперативний обмін знаннями, доступ до результатів досліджень та інтеграцію науковців у світовий інформаційний простір. Вільний доступ до глобальних інформаційних ресурсів в поєднанні з нарощуванням обсягів інформації супроводжується зростанням кількості інформаційно-комунікаційного шуму, тому ефективний пошук потрібної наукової інформації стає дедалі важливішим. Значну роль в цьому процесі відіграють реферативні ресурси, серед яких особливе місце займає реферативна база даних (РБД) «Україніка наукова». Вона була заснована в 1998 р. Національною бібліотекою

України ім. В. І. Вернадського в межах проекту корпоративної співпраці з Інститутом проблем реєстрації інформації НАН України.

Основною функцією «Україніки наукової» є інформаційне забезпечення наукової діяльності українських вчених і фахівців. Вона містить статті з провідних вітчизняних періодичних видань, автореферати дисертацій, монографії та книги з усіх галузей знань. РБД забезпечує швидкий пошук наукової інформації за автором або назвою, ключовими словами та роком публікації. Це значно полегшує доступ до актуальних наукових результатів і сприяє поширенню нових знань. Завдяки систематизованому накопиченню реферативної інформації дослідники отримують можливість швидко знаходити відомості про актуальні наукові праці, аналізувати сучасний стан досліджень у певній галузі та уникати дублювання вже виконаних робіт. Це сприяє підвищенню ефективності наукових досліджень і розвитку міждисциплінарної взаємодії.

РБД налічує 863 032 реферативних записи (станом на 10.07.2026 р.) та представлена у вільному доступі на порталі НБУВ, що дає можливість реалізувати один з головних принципів сучасної цифрової наукової комунікації – безбар'єрність. Дослідники отримують безкоштовний доступ до рефератів та метаданих, а також деякі записи мають посилання до повних текстів через інтегровані ресурси. Також треба зазначити, що для українських вчених РБД «Україніка наукова» є інструментом репрезентації, який підвищує шанси автора бути поміченим науковою спільнотою. Інформація РБД є основою для реферативного журналу «Джерело», що також додатково розширює аудиторію користувачів. РБД дозволяє здійснювати моніторинг окремих галузей науки в Україні, що дає можливість виявляти актуальні напрями досліджень.

В умовах цифровізації РБД «Україніка наукова» виконує не лише інформаційно-пошукову, а й комунікаційну функцію. Вона сприяє оперативному виявленню релевантної інформації, розширює можливості міждисциплінарної взаємодії, підвищує видимість результатів досліджень та забезпечує ефективний обмін науковими знаннями між дослідниками, закладами освіти і науковими установами. Наявність структурованих бібліографічних даних і ре-

фератів дає змогу користувачам швидко оцінити зміст публікацій, визначити їхню наукову цінність та доцільність подальшого опрацювання.

Особливе значення ресурс має для підтримки національного інформаційного простору. У той час як міжнародні наукометричні бази (Scopus, Web of Science, EBSCO тощо) індексують переважно видання, що відповідають визначеним міжнародним критеріям, значна частина українських наукових публікацій залишається представленою насамперед у національних інформаційних системах. Саме тому РБД «Україніка наукова» забезпечує акумуляцію знань й повніше відображення результатів наукової діяльності українських учених, сприяє збереженню наукової спадщини та підтримує розвиток українськомовної наукової комунікації.

Важливою перевагою ресурсу є його інтеграційний потенціал. Використання сучасних інформаційних технологій створює можливості для взаємодії РБД із цифровими бібліотеками, електронними каталогами, інституційними репозитаріями, національними та міжнародними інформаційними платформами. Такі інтеграційні процеси сприяють формуванню єдиного цифрового інформаційного середовища, у межах якого забезпечується комплексний доступ до бібліографічної інформації, повних текстів документів та супровідних наукових матеріалів. Так, у комплексі електронних інформаційних ресурсів НБУВ РБД «Україніка наукова» пов'язана з повнотекстовою базою даних «Наукова періодика України», порталом дослідницької інформації «Наука України: доступ до знань». Важливо відзначити також використання датасету з реферативною інформацією для навчання Української національної великої мовної моделі «Сяйво» (<https://llm.thedigital.gov.ua/>), що свідчить про затребуваність ресурсу у високотехнологічних процесах розробки й розвитку моделей штучного інтелекту.

Сучасні тенденції розвитку цифрової науки висувають нові вимоги до функціонування реферативних ресурсів. Одним із перспективних напрямів є впровадження міжнародних стандартів опису наукових документів, інтероперабельність даних, використання постійних цифрових ідентифікаторів,

інтеграція з профілями авторів, розвиток автоматизованих сервісів пошуку, тематичної класифікації та аналітичної обробки інформації. Важливим є також використання технологій штучного інтелекту для автоматичного індексування документів, формування рекомендаційних сервісів, семантичного пошуку та виявлення взаємозв'язків між науковими публікаціями.

В сучасних умовах цифровізації науки загальнонаціональна політематична РБД «Україніка наукова» відіграє важливу роль у розвитку наукової комунікації між українськими вченими. Вона надає оперативну інформацію про розвиток усіх галузей знань в Україні, структурує результати досліджень у цифровому полі, забезпечує відкритий інформаційний обмін між вченими всередині держави та сприяє інтеграції української науки у глобальний цифровий простір.

Подальший розвиток РБД «Україніка наукова» доцільно спрямовувати на розширення функціональних можливостей й користувацького інтерфейсу ресурсу через упровадження персоналізованих сервісів у кабінеті користувача, підвищення якості інформаційного наповнення, автоматизацію процесів оброблення документів, забезпечення сумісності з міжнародними інформаційними системами та реалізацію принципів відкритої науки (Open Science). Важливим завданням залишається інтеграція з національними цифровими інфраструктурами, розвиток відкритих інтерфейсів обміну даними, підтримка сучасних форматів метаданих і забезпечення максимальної доступності наукової інформації для широкого кола користувачів. Ці завдання будуть реалізовуватися як складова загальної модернізації архітектури та інтерфейсів офіційного вебсайту НБУВ в рамках наукової теми Інституту інформаційних технологій НБУВ.

Olena Kliushnikova,

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-6827-955X>

Junior Researcher,

Abstracting Department,

Institute of Information Technologies,
V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine,
Kyiv, Ukraine
e-mail: klushnikova@nbuv.gov.ua

**The role of the RBD “Ukrainika naukova” in providing digital scientific
communication of domestic scientists**

The trends in the development of the abstract database “Ukrainika naukova” are highlighted. Its important role in scientific communication between Ukrainian researchers is substantiated. Promising directions for the development of nationwide abstract resources in the context of digital transformations of society are investigated.
Keywords: library information resources, abstract database “Ukrainika naukova”, digital scientific communication.